

CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg (Gradd Unigol a Dwyradd)

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Canllawiau Addysgu: Uned 3

Addysgu o 2025

Dyfarnu o 2027

Cynnwys

Cyflwyniad.....	1
Nodau'r Canllawiau Addysgu.....	1
Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cefnogaeth:.....	1
Strwythur y Cymhwyster	2
Asesu	2
Crynodeb o'r Asesu	2
Trosolwg o Uned 3.....	3
Amcanion asesu a phwysoli Uned 2.....	3
Uned 3 Canllawiau i Athrawon.....	4
Profiadau Dysgu	7
Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru.....	9
Rhestr Termau / Ymadroddion ar gyfer Uned 3	17

Cyflwyniad

Mae CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg (Gradd Unigol a Dwyradd) wedi'i gymeradwyo gan Cymwysterau Cymru ac mae ar gael i bob canolfan yng Nghymru. Bydd yn cael ei ddyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2027, gan ddefnyddio graddau A* i G.

Nodau'r Canllawiau Addysgu

Prif nod y Canllawiau Addysgu yw cefnogi athrawon wrth iddynt gyflwyno manyleb newydd CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg (Gradd Unigol a Dwyradd) a chynnig arweiniad ar ofynion y cymhwyster a'r broses asesu. **Ni fwriedir i'r Canllawiau Addysgu fod yn ddogfen gynhwysfawr i gyfeirio ati** ond yn hytrach i gynnig cefnogaeth i athrawon proffesiynol wrth ddatblygu cyrsiau ysgogol a chyffrous sydd wedi'u teilwra i anghenion a sgiliau'r dysgwyr. Mae'r canllawiau'n cynnig gweithgareddau posibl yn yr ystafell ddosbarth a chysylltau i adnoddau digidol defnyddiol (gan gynnwys ein deunyddiau digidol ein hunain, sydd ar gael yn rhad ac am ddim, a rhai o ffynonellau allanol) i roi syniadau ar gyfer gwersi diddorol ac atyniadol.

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cefnogaeth:

- deunyddiau asesu enghreifftiol a chynlluniau marcio
- digwyddiadau dysgu proffesiynol
- adroddiadau arholwyr ar bob uned
- y gallu i gysylltu'n uniongyrchol â'r swyddog pwnc
- adnoddau ar-lein rhad ac am ddim
- Dadansoddi Canlyniadau Arholiadau
- Adolygiad Arholiadau Ar-lein.

Strwythur y Cymhwyster

Mae CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth yn cynnwys 4 uned o fewn y Cymhwyster Sengl a 6 uned o fewn y Cymhwyster Dwyradd Cymhwyster unedol yw hwn ac nid yw'n cynnwys haenau. Nid oes hierarchaeth o ran trefn addysgu'r unedau.

	Teitl yr uned	Math o Asesiad	Pwysoli
Uned 1	Naratif	Arholiad Ysgrifenedig	30% o'r cymhwyster gradd unigol (15% o'r cymhwyster dwyradd)
Uned 2	Hunaniaeth	Asesiad di-arholiad	20% o'r cymhwyster gradd unigol (10% o'r cymhwyster dwyradd)
Uned 3	Agweddau	Asesiad di-arholiad	20% o'r cymhwyster gradd unigol (10% o'r cymhwyster dwyradd)
Uned 4a	Cysylltiau dau leithyddol (Gradd Unigol)	Aholiad Ysgrifenedig	30% o'r cymhwyster gradd unigol
Uned 4b	Cysylltiau dau leithyddol (Dwyradd)	Aholiad Ysgrifenedig	22.5% o'r cymhwyster dwyradd
Uned 5	Ymateb a Chreu	Asesiad di-arholiad	20% o'r cymhwyster dwyradd
Uned 6	Cyfleu Ystyr	Arholiad Ysgrifenedig	22.5% o'r cymhwyster dwyradd

Asesu

Crynodeb o'r Asesu

Uned 3: Agweddau

Asesiad di-arholiad: (12 awr 35 munud)

Tasg Ysgrifenedig a Thasg Lafar Unigol

20% o'r cymhwyster gradd unigol (10% o'r cymhwyster dwyradd)

Wedi'i osod gan CBAC, ei farcio gan y ganolfan a'i gymedroli gan CBAC

60 marc

Caiff y dysgwyr eu hasesu ar **ddwy** dasg:

Tasg 1 – cerddi – gwerthfawrogi a chymharu (2 awr 30 munud)

30 marc

Tasg 2 – cyflwyniad unigol ar sail ymchwil

30 marc

Trosolwg o Uned 3

Agweddau

20% o'r gradd unigol (10% o'r dwyradd)

Trosolwg o'r uned

Pwrpas yr uned hon yw:

- ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges/thema
- adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol
- cyflwyno ymateb personol i'r cerddi
- dewis gwybodaeth a chyflwyno'n unigol ar lafar.

Mae'r uned yn annog dysgwyr i ymgysylltu ag agweddau beirdd tuag at thema benodol. Bydd modd i ddysgwyr weld sut mae agweddau yn medru newid dros amser ac i werthfawrogi amrywiaeth o arddulliau cyfathrebu barn a gwybodaeth. Bydd modd iddynt hefyd ddatblygu eu barn annibynnol eu hunain trwy'r cyfleoedd ar gyfer siarad ac ysgrifennu. Bydd modd i ddysgwyr ddeall a datblygu empathi tuag at wahanol agweddau, diwylliannau a chredoau i ddod yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus o Gymru a'r byd.

Amcanion asesu a phwysoli Uned 2

AA1	<p>Deall ac ymateb:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deall ac ymateb yn feirniadol i amrywiaeth o destunau llafar, gweledol ac ysgrifenedig, gan ddewis a gwerthuso pwyntiau perthnasol i egluro a chefnogi dehongliadau a datblygu syniadau. • Gwneud cymariaethau ac egluro cysylltiadau o fewn a rhwng testunau ysgrifenedig a chyfathrebu llafar, gan gyfuno a chrynhai gwybodaeth, syniadau a themâu fel y bo'n briodol. • Egluro sut mae iaith, strwythur a ffurf yn cyfrannu at gyflwyno gwybodaeth, syniadau a themâu mewn testunau ysgrifenedig ac ar lafar a sut mae'r rhain yn effeithio ar y darllenydd/gwylwr/gwrandäwr. • Deall testunau ysgrifenedig, llafar a gweledol yn eu cyd-destunau cymdeithasol, diwylliannol a hanesyddol a sut y gall y rhain lywio gwahanol safbwyntiau a phersbectifau. 	<p>Gradd Unigol: 10%</p> <p>Dwyradd: 5%</p>
AA2	<p>Mynegi a chyfathrebu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cyfathrebu'n glir, yn effeithiol ac yn ddychmygus, gan ddefnyddio ffurfiau, geirfa a thechnegau i ennyn diddordeb y darllenydd/gwrandäwr. • Addasu cyfathrebu trwy ddewis cywair, geirfa a thechnegau sy'n briodol i wahanol gyd-destunau a chynulleidfaoedd. • Trefnu cyfathrebu gan ddefnyddio amrywiaeth o nodweddion ieithyddol a strwythurol i gefnogi cydlyniant a chydlynad cyffredinol. • Defnyddio amrywiaeth o strwythurau brawddegau ar gyfer eglurder, pwrpas ac effaith, â gramadeg priodol ac, mewn cyfathrebu ysgrifenedig, atalnodi a sillafu cywir. 	<p>Gradd Unigol: 10%</p> <p>Dwyradd: 5%</p>

Uned 3 Canllawiau i Athrawon

1.1 Naratif		
	Ymhelaethiad o'r Cynnwys	Canllawiau i Athrawon
3.1.1 Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> dangos dealltwriaeth o gynnwys y cerddi o ran geirfa, ymadroddion, tafodiaith, ystyr llythrennol llinellau a dehongli ystyr sydd ymhlyg mewn testun dethol gwybodaeth berthnasol am gefndir y beirdd a dod i gasgliadau am negeseuon a bwriad y cerddi ac agweddau'r beirdd tuag at y thema adnabod y modd y mae'r cerddi yn cysylltu â'r thema a gwneud cysylltiadau rhwng llinellau/penillion penodol a'r thema honno arddangos y sgîl o ddyfynnu neu gyfeirio'n bwrpasol er mwyn cefnogi'r pwyntiau uchod. 	<ul style="list-style-type: none"> Ar ôl derbyn y thema berthnasol gan CBAC bydd angen llunio detholiad o chwe cherdd sy'n perthyn i'r thema ac yn addas i'r ymgeiswyr o fewn y grŵp dysgu. Bydd modd i wahanol grwpiau dysgu o fewn yr un ganolfan astudio cerddi gwahanol o fewn y thema osod. Gellir astudio'r cerddi yn rhan o waith thematig dros gyfnod y cwrs TGAU gan gwblhau tasgau arnynt fydd yn cyfoethogi iaith yr ymgeiswyr, yn ogystal â'u dealltwriaeth o destun y cerddi. Rhaid i'r cerddi fodloni'r gofynion o ran y beirdd; cyfnodau cyfansoddi a mesurau'r cerddi. Bydd angen gallu ymateb yn llawn i gynnwys, neges a thema tair o'r cerddi a astudiwyd. Dylid gwybod am gefndir y beirdd a'r hyn a ysgogodd y beirdd i gyfansoddi'r cerddi. Bydd cynnwys a themâu'r tair cerdd arall yn galluogi'r ymgeiswyr i wneud cyfeiriadau synoptaidd o ran cynnwys, arddull, meusr a neges, gan ddyfnhau eu dealltwriaeth a'u hymateb i'r thema. Bydd copïau glân o'r cerddi gan yr ymgeiswyr wrth ysgrifennu'r dasg, ond disgwylir iddynt arddangos y sgîl o ddyfynnu'n gryno a phwrpasol wrth drafod cynnwys, neges a themâu'r cerddi.

<p>3.1.2 Adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol</p>	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gwneud defnydd hyderus o dermau llenyddol • gwerthfawrogi mesur a nodweddion arddull y cerddi a rhoi sylwadau am eu haddasrwydd i gynnwys a neges y gerdd • meithrin y sgil o ddyfynnu'n bwrpasol er mwyn cadarnhau dealltwriaeth o fesur ac arddulliau. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bydd angen adnabod a thrafod nodweddion arddull dethol o'r cerddi, gan bwysu a mesur sut y maen nhw'n cynorthwyo'r bardd i gyfleu ei thema / neges yn y gerdd. • Bydd dealltwriaeth o fesurau'r cerddi yn hanfodol ac wedi bod yn ystyriaeth wrth ddethol cerddi i'w hastudio yn y lle cyntaf. Dylai fod cerddi caeth, penrhydd a rhydd o fewn y detholiad. • Dylid pwysu a mesur i ba raddau y mae'r dewis o fesur yn cyfrannu at gynnwys, neges a thema'r cerddi. • Mae angen meithrin ac arfer y sgil o ddyfynnu'n effeithiol i brofi adnabyddiaeth o nodweddion arddull.
<p>3.1.3 Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi</p>	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymateb yn bersonol i'r cerddi a astudiwyd gan gynnig barn am eu cefndir, cynnwys, arddull a neges • ymdrin ag addasrwydd a pherthnasedd y cerddi i'r thema osod ac agweddau'r beirdd tuag ati • ymateb gan ddefnyddio gramadeg a mynegiant cywir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bydd angen meithrin barn ac ymateb personol yr ymgeiswyr ynglŷn â chynnwys, arddull a neges y cerddi. • Bydd angen ystyried a dod i gasgliadau personol am y teimladau a ysgogodd y cerddi ynddynt a sut y maen nhw'n dyfnhau eu hymateb a'u dealltwriaeth o'r thema.
<p>3.1.4 Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol</p>	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymchwilio'n annibynnol, darllen yn eang a chasglu gwybodaeth am thema osod • ystyried a dod i ddeall safbwyntiau pobl eraill am y thema • ystyried a thrafod dibynadwyedd a dilysrwydd ffynonellau a thystiolaeth • datblygu safbwyntiau personol ar sail tystiolaeth a gesglir • cyflwyno'n hyderus ac yn naturiol gan wneud defnydd cynnil o nodiadau a phwyntiau bwled cryno • arddangos geirfa gyfoethog sy'n berthnasol i'r maes gyda gramadeg a mynegiant cywir • strwythuro pwyntiau mewn modd clir a dealladwy 	<p>Bydd ymgeiswyr yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dewis eu testun unigol ar yr un thema â'r cerddi fel y bydd ganddynt ystod o wybodaeth am agweddau ac ymatebion gwahanol i'r thema. • gwneud ymchwil unigol pellach i'w pwnc dewis gan gasglu ffeithiau a gwybodaeth berthnasol. • dod i gasgliadau am yr wybodaeth a gasglwyd a mynegi safbwynt personol. • adnabod ffynonellau sy'n ddibynadwy gan gyfeirio at y ffynhonnell wrth gyflwyno. • llunio cyflwyniad llafar drwy baratoi nodiadau a phwyntiau bwled yn unig i'w cynorthwyo gyda'r siarad. • ystyried a fydd rhai delweddau neu wrthrychau yn eu cynorthwyo gyda'r cyflwyniad, a gwneud defnydd cynnil ohonynt i hwyluso'r siarad lle bo angen. • paratoi a dysgu geirfa helaeth ar y testun er mwyn gallu eu

	<ul style="list-style-type: none"> • rhoi ystyriaeth i gynulleidfa drwy amrywio goslef y llais a phatrymau brawddegau er mwyn cynnal diddordeb gwrandawyr • gwneud defnydd o dechnegau rhethregol megis siarad yn drosiadol, defnyddio hiwmor ac eironi er mwyn esbonio safbwynt neu esbonio gwybodaeth • rhoi sylw i gyflymder y siarad a gwneud defnydd o iaith y corff a chyswllt llygad er mwyn cyfleu pwyntiau a chyflwyno gwybodaeth yn ddealladwy. <p>Bydd gofyn i ddysgwyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> • siarad am 5 munud (mewn ymateb i'r thema a osodir gan CBAC). 	<p>defnyddio'n hyderus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • arddangos patrymau iaith cywir ac yn ystyried cywair eu cyflwyniad a'i addasrwydd i'r gynulleidfa. • gwneud defnydd cyson o oslef y llais, osgo'r corff ac ystum dwylo wrth gyflwyno gwybodaeth a chyfleu safbwyntiau.
--	---	---

Profiadau Dysgu

Dylid annog dysgwyr i ystyried y profiadau a'r sgiliau dysgu canlynol i ddatblygu eu dealltwriaeth, gwerthfawrogiad a'u hymwybyddiaeth o gynnwys y pwnc ymhellach. Mae'r wybodaeth yn y tabl isod yn darparu cyfleoedd i athrawon integreiddio'r profiadau dysgu yn rhan o'u proses o gyflwyno'r pwnc.

Profiad Dysgu	Ymhelaethiad o'r Profiad Dysgu
archwilio ac ymateb i gyd-destunau lleol a chyd-destunau Cymreig ehangach	Mae'r profiad hwn yn hanfodol i'r cymhwyster newydd hwn ac i'w archwilio ym mhob uned yn y Gradd Unigol a Dwyradd.
astudio testunau sydd yn tanio'r dychymyg ac yn ysbrydoli creadigrwydd	<p>Yn Uned 3, gall dysgwyr unwaith eto ddewis eu beirdd a'u cerddi eu hunain. Er bod angen sicrhau y dewisir amrywiaeth o gyfnodau a ffurfiau, y canolfannau sy'n dewis y ffynonellau i ysbrydoli eu dysgwyr.</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema (3.1.1)
ystyried cynnwys a deunyddiau sy'n adlewyrchu amrywiaeth ein cymdeithas a'r byd ehangach	<p>Wrth ddethol testunau llenyddol rhoddir ystyriaeth ofalus i sicrhau eu bod yn gynhwysol ac yn adlewyrchu agweddau amrywiol o ran hil, ethnigrwydd, rhywedd, cyfeiriadedd rhywiol, sefyllfa deuluol, crefydd, oedran, gallu/anabledd a niwroddargyfeiredd.</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema (3.1.1) dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol (3.1.4).
darllen a gwrandao ar amrywiadau mewn iaith (cywair, acenion, tafodiaith ac ati)	<p>Wrth ddethol testunau llenyddol ac anllenyddol rhoddir ystyriaeth ofalus i sicrhau bod amrywiaeth helaeth yn perthyn i'r iaith (cywair, tafodiaith, ac ati).</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema (3.1.1) adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol (3.1.2)

<p>defnyddio dealltwriaeth o grefft awduron a chonfensiynau ffurfiau i lywio'r gwaith o lunio eu testunau llafar ac ysgrifenedig eu hunain</p>	<p>Cyfleoedd i ddefnyddio dealltwriaeth o sut mae crefft a chonfensiwn ffurfiau yr awdur wedi'u defnyddio i lywio'r ffordd y lluniwyd eu testunau llafar ac ysgrifenedig eu hunain.</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema (3.1.1) adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol (3.1.2) cyflwyno ymateb personol i'r cerddi (3.1.3)
<p>trawsieithu neu gyfryngu o un iaith i iaith arall</p>	<p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ddewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol (3.1.4)
<p>defnyddio technoleg ddigidol wrth gwblhau'r cymhwyster</p>	<p>Bydd dysgwyr yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5.</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ddewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol (3.1.4).

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru

Llinynnau Cwricwlwm i Gymru			
Themâu sy'n trawstorri			
Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg. Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	3.1.1 3.1.3 3.1.4	<p><i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i></p> <p><i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i></p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Mae'r dewis o ysgogiadau/themâu yn Uned 3 yn rhoi'r rhyddid i'r dysgwyr ymwneud ag amrywiaeth o destunau llenyddol ac anlenyddol gan roi'r modd iddynt wedyn archwilio cyd-destunau lleol, cenedlaethol a rhyngwladol. Mae'r cyflwyniad unigol ar sail ymchwil yn Uned 3 yn annog dysgwyr i archwilio thema sydd o ddiddordeb iddynt. Gall hyn gynnwys cyfeirio at a chymharu â'u profiadau eu hunain wrth fyw yng Nghymru neu archwiliad o brofiadau a/neu wybodaeth newydd sy'n gysylltiedig â chyd-destunau lleol, cenedlaethol a rhyngwladol.</p>

Cynaliadwyedd	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cynaliadwyedd yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg. Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cynaliadwyedd yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb 3.1.1 3.1.3 3.1.4	Ymhelaethiad <i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i> <i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i> <i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i>	Enghraifft Bydd y dewis o thema/ysgogiad yn Unedau 3 a 5 yn gysylltiedig â'r themâu trawsbynciol a gellid cynnwys cynaliadwyedd i'w archwilio fel thema mewn tasgau ysgrifenedig a/neu lafar sy'n gysylltiedig â chyd-destunau lleol, cenedlaethol a rhyngwladol, hawliau dynol neu brofiadau'n ymwneud â gyrfaedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith.
Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg. Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb 3.1.1 3.1.3 3.1.4	Ymhelaethiad <i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i> <i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i> <i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i>	Enghraifft Bydd y testunau o ddewis y canolfannau yn rhoi'r cyfle i ddysgwyr ystyried rhagfarn ac osgoi stereoteipiau. Mae'r amrywiaeth o dasgau ac ehangder y cynnwys thematig sydd ar gael yn Unedau 3 a 5 yn rhoi cyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu empathi, ac archwilio sut maen nhw'n teimlo ac yn meddwl, gan ddatblygu mewnwelediad i brofiadau a phersbectifau pobl eraill.

Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>3.1.1 3.1.3 3.1.4</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i></p> <p><i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i></p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Mae'r fanyleb yn sicrhau bod yr un mynediad ar gael i bawb heb wahaniaethu. Caiff stereoteipio negyddol ei osgoi yn ein dewis o destunau ac ysgogiadau/themâu ar draws pob uned.</p> <p>Bydd thema osod Uned 3 a'r dewis o ddeunyddiau ysgogi gweledol ac ysgrifenedig seiliedig ar brint yn Uned 5 yn cysylltu â'r themâu trawsbynciol. Mae hyn yn sicrhau bod dysgwyr yn gallu ymwneud â'u diwylliant eu hunain ac â diwylliannau eraill. Mae'r addysgu a dysgu yn yr unedau hyn yn galluogi dysgwyr i ymchwilio gwahanol gyd-destunau sydd o ddiddordeb iddynt ac i ddefnyddio'r wybodaeth sydd ganddynt, gan werthuso tystiolaeth i ffurfio eu safbwyntiau eu hunain.</p>
Gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>3.1.4</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Yn y cyflwyniad ymchwil unigol yn Uned 3, bydd dysgwyr yn cael y cyfle i ymchwilio mater sydd o ddiddordeb iddynt, a allai fod yn ymwneud â gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â gwaith a hefyd yn caniatáu i ddysgwyr werthuso a chyfathrebu eu syniadau mewn cyd-destun dilyn.</p>

Sgiliau trawsgwricwlaidd – Llythrennedd			
Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Llythrennedd yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.			
Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Llythrennedd yn yr addysgu a dysgu:			
Darllen	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	3.1.1 3.1.2 3.1.3 3.1.4	<p><i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i></p> <p><i>Adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol.</i></p> <p><i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i></p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Mae Darllen yn hanfodol yn y cymhwyster hwn, a llenyddiaeth yn ei hystyr ehangaf yw'r cyfrwng ar gyfer datblygu gwybodaeth, dealltwriaeth a sgiliau ym meysydd iaith a llenyddiaeth. Byddant yn archwilio crefft yr awdur a sut y defnyddir iaith i gyfleu ystyr drwy amrywiol gyd-destunau.</p> <p>Byddant yn ffurfio cysylltiadau rhwng testunau ar faterion tymhorol, cymdeithasol, strwythur ac ati.</p>
Siarad	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	3.1.4	<p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Mae pob un o dasgau llafaredd yr asesiad di-arholiad a'r addysgu a dysgu sy'n gysylltiedig â hynny yn cynnig cyfleoedd i ddysgwyr gyflwyno eu safbwyntiau a'u barnau eu hunain ar lafar.</p> <p>Bydd cyfle ar gael iddynt i feithrin sgiliau gwrando ac ymateb yn briodol yn y tasgau hyn. Mae Uned 3 yn gofyn i ddysgwyr gwblhau cyflwyniad ymchwil unigol hefyd, sy'n gysylltiedig â thema. Byddant yn cael eu hannog i rannu eu barn eu hunain ar y testun hwn. Pan fyddant yn cwblhau eu cyflwyniadau, bydd angen i ddysgwyr ystyried pwy yw'r gynulleidfa ac addasu'r iaith ar sail hynny.</p>

Ysgrifennu	Cyfeirnod y Fanyleb 3.1.1 3.1.3	Ymhelaethiad <i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i> <i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i>	Enghraifft Hefyd bydd dysgwyr yn defnyddio'r hyn a ddysgwyd ganddynt drwy ddarllen yn eu hysgrifennu eu hunain. Byddant yn dysgu defnyddio geirfa benodol wrth gefnogi a mynegi eu barn, a'r sgiliau ar gyfer ysgrifennu i gynulleidfaoedd a dibenion gwahanol. Bydd cyfleoedd ar gael iddynt i gynllunio a threfnu eu hysgrifennu wrth fynd drwy'r broses ddrafftio. Byddant yn ysgrifennu darnau ffuglen greadigol a ffeithiol.
Sgiliau trawsgwricwlaidd – Cymhwysedd Digidol			
Dinasyddiaeth	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cymhwysedd Digidol yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg. Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cymhwysedd Digidol yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb 3.1.4	Ymhelaethiad <i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i>	Enghraifft Gall dysgwyr ddatblygu eu cymhwysedd digidol drwy gyflwyno eu gwaith yn ddigidol. Maent yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5, gan gyfoethogi eu dysgu eu hunain a'u gallu i gyfathrebu eu safbwyntiau eu hunain a safbwyntiau pobl eraill.
Rhyngweithio a Chydweithio	3.1.4	<i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i>	Gall dysgwyr ddatblygu eu cymhwysedd digidol drwy gyflwyno eu gwaith yn ddigidol. Maent yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5, gan gyfoethogi eu dysgu eu hunain a'u gallu i gyfleu eu safbwyntiau eu hunain a safbwyntiau pobl eraill.

Sgiliau Cyfannol			
Creadigrwydd ac Arloesi	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Creadigrwydd ac Arloesi yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Creadigrwydd ac Arloesi yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	3.1.1	<i>Ymateb i gerddi er mwyn</i>	Mae'r sylw ar Agweddau yn Uned 3 yn gwahodd ymgeiswyr i ystyried safbwyntiau gwahanol ac i gysylltu hynny â'u profiad eu hunain. Mae astudio barddoniaeth yn cynnig y cyfle i feddwl gyda chwilfrydedd ac yn ymholgar. Gallai defnyddio ysgogiadau/themâu gosod annog dysgwyr yn annibynnol i archwilio un o'r materion a godwyd yn y cerddi yn fanylach neu gallai eu hysbrydoli i drafod agweddau eraill sy'n gysylltiedig â'r ysgogiad/thema osod a ddewiswyd.
	3.1.2	<i>gwerthfawrogi eu cynnwys a'u</i>	
	3.1.3	<i>neges a'u thema.</i>	
	3.1.4	<i>Adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol.</i>	
		<i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i>	
		<i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i>	

Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>3.1.1 3.1.2 3.1.3 3.1.4</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i></p> <p><i>Adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol.</i></p> <p><i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i></p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Dylai'r archwiliad o'r holl destunau sydd i'w hastudio yn y cymhwyster hwn arwain at yr hyn sy'n allweddol sef holi, dadansoddi a gwerthuso. Drwy gyfuno iaith a llenyddiaeth cynigir llawer o gyfleoedd i ddysgwyr feddwl yn feirniadol am yr hyn a ddarllenwyd ganddynt o safbwynt dewisiadau iaith, arddull a ffurfiau awdur ac i gymhwyso hyn at eu hysgrifennu eu hunain. Yn llawer o'r tasgau, y rhai llafaredd yn benodol, mae gofyn i ddysgwyr wneud gwaith ymchwil a gwerthuso ffynonellau'n feirniadol er mwyn datblygu a chefnogi eu gallu i feddwl yn annibynnol.</p>
Cynllunio a Threfnu	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cynllunio a Threfnu yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cynllunio a Threfnu yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>3.1.1 3.1.2 3.1.3 3.1.4</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i></p> <p><i>Adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol.</i></p> <p><i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i></p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Ym mhob uned asesiad di-arholiad mae angen cynllunio a pharatoi'r tasgau llafaredd ac ysgrifenedig. Bydd cyfnod cyfyngedig o amser ar gael i ddysgwyr gynllunio eu gwaith yn fanwl yn Unedau 3 a 5, felly mae'n hollbwysig bod yn drefnus a thalu sylw i'r manylion yn y naill uned a'r llall. Mae cyfleoedd ar gael i ddrafftio ac ailddrafftio.</p>

Effeithiolrwydd Personol	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Effeithiolrwydd Personol yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Effeithiolrwydd Personol yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>3.1.1 3.1.2 3.1.3 3.1.4</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Ymateb i gerddi er mwyn gwerthfawrogi eu cynnwys a'u neges a'u thema.</i></p> <p><i>Adnabod a gwerthfawrogi mesurau ac arddulliau barddol.</i></p> <p><i>Cyflwyno ymateb personol i'r cerddi.</i></p> <p><i>Dewis a chyflwyno gwybodaeth ar gyfer cyflwyniad unigol.</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Drwyddi draw, mae'r themâu a'r safbwyntiau i'w harchwilio yn cynnig cyfleoedd i feddwl yn hyderus ac yn annibynnol. Wrth i ddysgwyr ystyried amrywiol arddulliau, genres a ffurfiau llenyddol fel ysgogiadau, gallant ddatblygu deallusrwydd ac ymwybyddiaeth emosiynol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ystyried gwahanol safbwyntiau, persbectifau a syniadau • ymwneud â dadleuon cymdeithasol, diwylliannol a moesegol <p>Bydd pob uned yn ystyried ac yn hyrwyddo anghenion unigolion i gyrraedd eu potensial yn llawn gan gynnig cyfleoedd i drafod cyd-destunau amrywiol a ffurfio perthnasoedd ag eraill yn hyderus.</p> <p>Bydd dysgwyr yn datblygu sgiliau hunanwerthuso ym mhob uned. Yn Uned 3 ac Uned 5, sy'n cynnwys ailddrafftio, bydd cyfle ar gael i ddysgwyr werthuso eu dysgu ac i nodi meysydd i'w gwella.</p>

Rhestr Termau / Ymadroddion ar gyfer Uned 3

Ymadroddion defnyddiol	Termau
Yn y cerddi yr hyn a wna'r beirdd yw ...	Trosiad
Trwy gyfrwng y trosiad / gyffelybiaeth / rhestru ... cawl ddarlun o ...	Personoliad
	Ailadrodd
Bardd sy'n ... yw ...	Cwestiwn
Neges y gerdd hon yw ...	Negydd
Yn wahanol i'r cerddi eraill, mae'r gerdd hon yn...	Berf
	Ansoddair
Mae'r ailadrodd / anosddair / personoliad ... yn effeithiol oherwydd	Rhagenw
	Defnydd o synhwyrâu
Mae'r gerdd gyntaf yn ein hannog i ... serch hynny, yr hyn wna'r gerdd hon yw ...	Cytseinedd
	Cynghanedd
	Cyffelybiaeth
	Cyferbyniad
	Cymhariaeth